

FINNKIRKA:

Den karakteristiske fjellformasjonen ytterst i Kjøllefjorden er et hellig sted for samene, og det er påvist at de utførte ofringer der. Om vinteren er blir den dramatisk belyst av lyskastere.

Tekst og foto: **Bjørn Moholdt**

For de fleste er det nesten som å reise til månen, og landskapet er ikke så ulikt. Bare en og annen sta fjellbjørk holder stand mellom all steinen. Det er uendelig – nesten skremmende – nakent.

Og vakkert, for her – i sivilisasjonens ytterste krets – er det langt mer å se og gjøre enn det du først får øye på. Du må bare se litt nøyerer etter.

I randsonen

Nordkyn er en halvøy formet som en hånd, med fem utstrakte og lubne fingre som alle peker nordover. Innerst mellom tommel- og

pekefingeren i vest ligger Kjøllefjord, en bygd med knapt tusen mennesker, som årlig eksporterer fisk for mer enn 200 millioner kroner.

Fisket er, og har alltid vært, det viktigste for innbyggerne her. Verdens nordligste bjørkeskog ligger riktignok like utenfor bygda. En liten attraksjon i kraft av den noe overdrevne tittelen, men det er fisken alt fortsatt dreier seg om. Samt en innvandrer med hard hud og digre klør som bidrar til at kommunen holder stand mot fraflytting og mismot.

– Kongekrabben er en grådig krabat, en noe tvilsom gjest, men den betaler seg godt, forklarer David Pedersen Liland (28).

David har tatt meg med ut på fjorden. Solen skinner, og en mild

KONGEN: Den enorme kongekrabben er etter hvert blitt en ressurs for fiskerne i Finnmark, selv om den også utgjør en trussel for det tradisjonelle fisket.

NORDKYN

Visste du at...
... Mehamn er
Hurtigrutens
nordligste havn?

- toppen av Europa

Norges barskeste natur finner du ved Europas nordligste fastlandspunkt. Samt en og annen pirat, både over og under vann.

vind feier inn fra øst. Det er sommer i lufta, men som den unge skipperen sier – det kan fort snu.

– Det skiftende været er krevede, men også noe av det som gjør livet her så fascinerende, mener David, når han etter en halvtimes gange stopper den rundt 50 fot lange sjarken ved munningen av Kjøllefjorden. Den karakteristiske fjellformasjonen Finnkirka står som et trassig monument midt imot når han heiser opp en krabbeteine full av digre skalldyr i desperat kamp for å komme løs.

Fangsten på vel femti dyr deiser i dørken, men David minner meg på at det ikke er sesong for kongekrabbefiske. Reglementet tillater likevel David å beholde noen av dem til eget bruk, og ti

minutter senere har han prekevert (les: tilberedt) et herlig måltid i styrehuset. De øvrige dyrene kaster han ut på fjorden igjen. Til en markedspris på rundt tusen kroner dyret, synker 50–60 000 kroner sakte ned i dypet.

– Du skal lete lenge etter bedre sjømat, gliser David uberørt der vi duver rundt på fjorden og lar båten seile sin egen sjø. Her ute, som inne på land, er det godt med alburom.

– Jeg har bodd i tettbygde strøk, men trives best under Kjøllefjords høye himmel. Det er hardt til tider, men friheten er stor – og avgjørende for meg, sier han lett filosoferende.

Måkenes hissige skrik over båten er et passende akkompagnement til den unge skipperens

betraktninger om livet på toppen av Norge.

Det moderne urfolket

Når jeg mot kvelden ser Finnkirka i sladrespeilet på vei opp bakkene fra Kjøllefjord, dirrer den som en påminnelse om samenes liv og virke i området. Den samiske helligdommen var i flere hundre år offerplass for urfolket, som hadde tilhold her lenge før nordmenn, dansker og russere fant veien hit.

Ellinor og Aslak Utsi liker i den grad å fortelle historier om sine forfedre, at de har gjort det til et levebrød. I og rundt en lavvo noen kilometer øst for Kjøllefjord har ekteparet til og med laget et lite opplevelsessenter, der besøkende kan får «en smak av Lappland».

– Samenes historie er en integrert del av Nordkyns historie, og noe mange – ikke minst utlendinger – fascineres av, sier Aslak, når vi mot kvelden har lagt oss make-lig til rette på silkemyke reinskinn rundt bålet i lavvoen han har reist like ved sommerboligen sin.

Mens praten går skjærer Aslak noen tykke kjøttstrimler fra en reinsdyrbog og fester dem på tynne spidd som han rigger til over ilden. Med hjemmebakt brød og tyttebær syltetøy til er det duket for nok et herremåltid.

Kniven er samenes viktigste redskap, forklarer Aslak, et verktøy formet over flere hundre år, med en design spesialtilpasset urfolkets bruk. Denne kvelden fungerer den også som bestikk.

– Eggen er ikke for tykk, og ▶

© JEPPESEN/COLLINS

Om Nordkyn

Nordkynhalvøya (skrives også Nordkinn) er delt mellom Gamvik og Lebesby kommuner, og er knyttet til fastlandet ved det 500 meter (ved høyvann) smale Hopseidet. De viktigste tettstedene er Gamvik, Mehamn og Kjøllefjord. Her ligger også Europas nordligste fastlandspunkt, Kinnarodden.

heller ikke for tynn. Den skal være sylskarp, men også kunne brukes som øks. Den er vår «armékniv», forklarer Aslak, mens Elinor supplerer med historier om kvinnes virke i den samiske kulturen. Både ekteparet og barna lever et moderne liv, med laptop, iPhone og TV-spill, men er samtidig godt forankret i det samiske. Dette og mye annet får jeg levende demonstrert i løpet av kvelden.

Takket være midnattssola tar sommerdagen aldri slutt. Når jeg endelig finner veien til nattleiet, er solen allerede høyt på himmelen.

Storm på vei

Det var det ekstreme som trakk Ruan og Tina de Flamingh til Mehamn og Nordkyn. Ekteparet – han fra Sør-Afrika, hun fra Sveits – skulle gå Europa på langs, med start på Nordkyn. De ble så betatt av det brutale landskapet at de knapt kom seg av gårde.

– Vi ble hodestups forelsket i naturen, og i de varme, åpne og direkte menneskene her, forklarer Ruan.

– Vi klarte rett og slett ikke å glemme Nordkyn.

I to år gikk de gjennom Europa, langs landeveier og over høye fjell, men ved reiseslutt vendte de tilbake til Finnmark. I Mehamn (mellom lang- og ringfingeren), kommunesenteret i Gamvik kommune øst på halvøya, er de i dag etablert med en liten reiselsbedrift og driver bygdas turistinformasjon. Her selger de kunsthåndverk, og leier ut rom.

– Muligens er Nordkyn for spe-

VIDDAS MANN: Aslak Utsi har drevet med rein hele sitt liv. I dag supplerer han reindriften med å innføre besøkende i samenes dagligliv, før og nå.

DAGLIGE ANLØP: Hurtigruten har trafikkert kysten av Nord-Norge i mer enn hundre år. Her seiler Kong Harald ut Kjøllefjorden med den karakteristiske Finnkirka som kjent landemerke i det fjerne.

sielt interesserte. Samtidig har halvøya noe for alle, bortsett fra behagelige badetemperaturer, kanskje, ler Ruan.

Utenfor huset står et nakent, lite rødmalt tre. Ruan og Tina håper det skal vokse seg til et landemerke, men det kan ta tid. Vekstperioden i denne arktiske delen av Norge er kort, og et tre kan bruke flere tiår på å nå hodehøyde.

– Det fine med å bo her er at ingenting egentlig haster. Du får et poetisk forhold til tiden, mener Tina, og skuer ut vinduet.

– Det ser ut som det er uvær på vei, sier Ruan, og avslører at han som en innfødt har begynt å

notere seg signalene i naturen.

I løpet av natten slår stormen inn over land med full styrke.

Veis ende

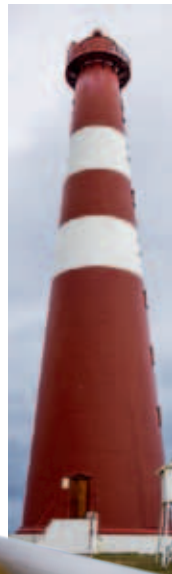
Naturkreftene som er sluppet løs merkes godt når vi dagen etter klatrer opp i lykten på Slettnes fyr. Rundt Europas nordligste fastlandsfyr ligger også Europas nordligste naturreservat, med såpass mange sjeldne fuglearter at fugletittere fra hele verden ligger godt kamuflert rundt i terrenget og speider etter fjær. Selv på en dag som denne.

Fyret er en del av Gamvik Museum, som ligger i fiskeværret med samme navn noen kilome-

ter unna. Museet, som ble etablert i 1978, er blant tiltakene som holder liv i det gamle fiskeværret. Torstein Johnsrud er friluftsmann på sin hals, ivrig jeger, i tillegg til å være konservator ved museet.

– Du bør være tiltrukket av naturen for å trives her, mener mannen fra Nordstrand i Oslo og skuer ut over Barentshavet, som kaster seg inn over land. Havskummet flyr som fråden fra en dyrekjeft forbi fyrlykten og inn over land. Det 39 meter høye støpejernstårnet står fjellstøtt, det merkes knapt at vinden når orkan i kastene.

Uværet får en til å undres over

BESTYRER: Torstein Johnsrud er opprinnelig etnolog, og trives i det åpne landskapet rundt Gamvik der museet han bestyrer ligger. – Historien her er like dramatisk som landskapet, sier oslogutten.

SLETTNES FYR: Verdens nordligste fastlandsfyrligger vakkert, om enn værhardt, til ytterst ut mot Barentshavet. Neste stopp – Nordpolen.

MATFAT: Det var fisken som dro folk til Finnmarks karrige kystlandskap.

FORELSKET: Ekteparet Ruan og Tina de Flamingh forelsket seg fullstendig i Nordkyns brutalt vakre natur, og har etablert sitt eget lille opplevelsesselskap – Red Tree – der de tar eventyrlyste besøkende ut i den ville naturen.

VERNEVERDIG: Foldalbruket i Kjøllefjord er fredet av Riksantikvaren, fordi det representerer et typisk fiskebruk fra gjenreisningstida med blant annet trandamperi, bestyrerbolig og tørrfiskbrygge. I tillegg har bruket den største vernede trebygga i Norge.

de menneskelige omkostningene det har vært å etablere seg under så marginale kår. Den gang båtene var små, åpne, og fremdriften var menneskeskapt.

– Eneste grunnen for å bosette seg her var jo nærheten til fiskefeltene, forklarer Torstein, og avslører en fascinasjon ikke bare for naturen, men også menneskene som fant veien ut til denne utposten. På alle menneskeliv som har gått tapt i jakten på et utkomme i denne overgangen mellom kontinentet og Arktis.

Et liv i et grenseland, med andre ord, som har fått sitt monument i de velholdte museumsbygningene som en gang var et driftig fiskebruk.

Turist

www.visitnordkyn.com
slettnes-fyr.blogspot.no

Du kan fly til Mehamn via Tromsø. Det går vei til alle de tre tettstedene. Hurtigruten har anløpssted i Kjøllefjord og Mehamn. www.wideroe.no
www.hurtigruten.no

Foldalbruket

I Kjøllefjord brukes det nedlagte, men restaurerte fiskebruket som museum og kystkultursenter. Den sjarmerende «Burekka» er restaurert i 50-tallsstil, og her kan du også leie rom. www.foldalbruket.no

Opplevelser i sameland

Ekteparet Aslak og Ellinor Utsi står bak sommerleiren Davvi Siida, der du får innsyn i samisk dagligliv, slik det var og er i dag. Her får du smake på samiske retter, joike, kaste lasso, klappe reinsdyr og sågar overnatte. www.reinduodji.no

Aktiviteter

Naturen på Nordkyn inviterer til mange aktiviteter, fra havfiske (etter kveite, laks, kongekrabbe etc.) til snøscooterturer (vinter). På Slettnes fyr serveres det

mat, og du kan gå opp til toppen av fyret. Herfra har du utsikt over det storslagne landskapet rundt.

Det arrangeres også selsafariteter i båt, og du kan sykle den 23 kilometer lange turen mellom Mehamn og Slettnes. I stedet for tohjulinger kan du velge safari i speedbåt, eller ta beina fatt. I området rundt fyret, som er et beskyttet naturreservat, kan du også få en guidet omvisning av biologer.

www.visitnordkyn.no
www.nordicsafari.no
www.striptind.no
www.imaginenordkyn.com